

Kryminalistyczna problematyka
wykorzystania wiadomości
biegłego w postępowaniach
prawnych- wstęp

Biegły- źródło dowodowe.

Ekspertyza- czynność dowodowa.

Opinia biegłego- środek dowodowy.

Okoliczność faktyczna, dla której zbadania powołano biegłego, została wyjaśniona (była niewiadomą).

1. Ekspertyza mająca na celu identyfikację osób, rzeczy, zwłok.

2. Ekspertyza mająca na celu ustalenia dotyczące innych okoliczności zdarzenia (np. mechanizm powstawania śladów, wiek śladów , modus operandii sprawcy...).

Ekspertyza (Słownik języka polskiego)-
specjalistyczne badanie przeprowadzane przez
ekspertów; też: wynik tego badania.

Ekspertyza w przepisach

Brak wyjaśnienia pojęcia ekspertyzy w przepisach prawnych (ekspertyza w art. 194 k. p. k., 198 § 3 k. p. k., 200 k.p.k.). Na określenie tych czynności, które są ekspertyzą używa się różnych pojęć:

- badanie (np. art.198 § 2 k. p. k., ekspertyza psychiatryczna- art.203 k.p.k.),
- otwarcie zwłok- art. 209 k.p.k.

W k.p.c. nie stosuje się pojęcia *ekspertyza* , stosuje się pojęcie *badanie* lub *opinia* (opinia- art. 278, 285,290 k.p.c., badanie- art. 305, 307 § 1- dowód z grupowego badania krwi).

W k.p.a. stosuje się termin *opinia* (termin *ekspertyza* zastosowany został raz w art. 67 § 2 pkt.3).

Ekspertyza w doktrynie

- Ekspertyza **w wąskim znaczeniu** oznacza całokształt czynności biegłego, wymagających wiadomości specjalnych w zakresie danej dziedziny nauki, techniki, sztuki, rzemiosła lub innej umiejętności, na zlecenie organu procesowego i zakończonych opinią mogąca mieć charakter dowodu w procesie, niezbędnego do wyjaśnienia okoliczności mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

Ekspertyza w szerokim znaczeniu obejmuje, poza czynnościami biegłego, również czynności organu procesowego związane z powołaniem biegłego, a także czynności związane z kontrolą opinii biegłego przez organ procesowy i strony postępowania , a zakończoną jej przyjęciem lub odrzuceniem .

Rodzaje ekspertyz

Ze względu na rodzaj wykorzystanej wiedzy ekspertyzy można podzielić np. na:

- ekspertyzy medyczne,
- psychologiczne,
- psychiatryczne,
- z zakresu księgowości,
- toksykologiczne,
- **kryminalistyczne.**

Ekspertyzy kryminalistyczne

- I. Ekspertyzy z zakresu taktyki kryminalistycznej, które dotyczą ustalania np. sylwetki psychologicznej sprawców, modus operandi sprawcy, budowania wersji zdarzenia itp.
- II Z zakresu techniki kryminalistycznej
 1. Ekspertyzy ściśle kryminalistyczne, których cel, metody i środki zostały opracowane w ramach nauki kryminalistyki. Są to:
 - ekspertyza daktyloskopijna,
 - ekspertyza mechanoskopijna,
 - ekspertyza dokumentów,
 - ekspertyza broni palnej i śladów jej użycia,
 - ekspertyza traseologiczna.

2. Ekspertyzy kryminalistyczne w szerokim tego słowa znaczeniu, którym cel wyznacza nauka kryminalistyki, natomiast metody i środki ich przeprowadzania zostały opracowane w ramach innych dziedzin nauk. Są to:

- niektóre ekspertyzy chemiczne,
- niektóre ekspertyzy biologiczne,
- niektóre ekspertyzy fizyczne,
- niektóre ekspertyzy antropologiczne,
- niektóre ekspertyzy toksykologiczne.

3. Nowe ekspertyzy, których cel badań wyznaczony jest przez naukę kryminalistyki, natomiast elementy ich metodyki opracowano w ramach innych dziedzin nauki. Nauka kryminalistyki dokonuje scalenia metodyki ich przeprowadzania w jeden zwarty system. Są to np.:

- ekspertyza osmologiczna,
- ekspertyza fonoskopijna,
- ekspertyza DNA,
- ekspertyza mikrośladów.

Podział ekspertyz dokonany przez T. Hanauska

Ze względu na formę realizacji ekspertyzy:

- ekspertyzy indywidualne,
- ekspertyzy zespołowe,
- ekspertyzy kompleksowe (art.193 § 3 k.p.k.).

Ze względu na rodzaj czynności biegłego:

- ekspertyzy, których częścią składową są badania,
- ekspertyzy abstrakcyjne.

Ze względu na podmiot zlecający:

- ekspertyzy zlecone przez organ procesowy,
- ekspertyzy prywatne.

Ekspertyza prywatna, pozasądowa - dokument sporządzany na zlecenie uczestników procesu karnego- najczęściej przez oskarżonego- przez osoby posiadające wiadomości specjalne w danej dziedzinie. Nie dostarcza opinii w rozumieniu art.193 § 1 k.p.k.

Ekspertyza prywatna może być cennym źródłem informacji, wpływającym na linię obrony, może wpłynąć na jej modyfikację. Może być podstawą do składania wniosków dowodowych.

Ekspertyza prywatna może być wykorzystana w postępowaniu poprzez włączenie jej do materiału dowodowego jako dokumentu prywatnego (art.393 §3k.p.k.), jak i poprzez przesłuchanie osoby opiniującej.

Może stać się podstawą dopuszczenia dowodu z opinii uzupełniającej biegłego, który był powołany w sprawie, czy wyznaczenia innego biegłego.

W doktrynie wskazuje się, że opinia prywatna może być traktowana jako wniosek dowodowy.

Ekspertyzy obligatoryjne i fakultatywne:

Ekspertyzy obligatoryjne np.:

Art. 209 § 1 k.p.k.- otwarcie zwłok.

Art. 202 § 1 k.p.k.- ekspertyza psychiatryczna w przypadku konieczności wydania opinii o stanie zdrowia psychicznego oskarżonego; ekspertyza seksuologiczna w przypadku konieczności wydania opinii o stanie zdrowia psychicznego w zakresie zaburzeń preferencji seksualnych oskarżonego.

Art. 561 § 3 k.p.c.- przed udzieleniem zezwolenia zawarcie małżeństwa osobie chorej psychicznie lub dotkniętej niedorozwojem umysłowym, sąd ma obowiązek zasięgnięcia opinii biegłego lekarza, w miarę możliwości psychiatrę.....

Ekspertyzy fakultatywne, zlecane gdy zaistnieje potrzeba stwierdzenia okoliczności mających wpływ na rozstrzygnięcie sprawy.

Problem superekspertyzy, czyli ekspertyzy o ekspertyzie

Czy można powołać biegłego, aby ocenił opinię innego biegłego?

Nie ma takiej instytucji w polskim ustawodawstwie. Nie ma hierarchii biegłych, czyli lepszych i gorszych biegłych. W związku z tym nie może być sytuacji, w której inny „lepszy biegły” ocenia trafność wcześniejszej opinii. W przypadku braku możliwości ich przeprowadzenia biegły może wypowiedzieć się co do trafności wyboru metody badań. W innym przypadku dopuszczalne jest przeprowadzenie ponownych czynności badawczych i wydanie w ich wyniku opinii.

Biegły

Biegły I - mający dużą wprawę, doświadczenie w jakiejś dziedzinie.

Biegły II- specjalista w danej dziedzinie.

Biegły sądowy osoba powołana przez sąd do wydawania opinii w zakresie posiadanych wiadomości fachowych.

<http://sjp.pwn.pl/>

Biegły to osoba posiadająca wiadomości specjalne, wezwana postanowieniem o powołaniu biegłego przez organ procesowy do zbadania i wyjaśnienia istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności (ujęcie prawnokryminalistyczne).

Wiadomości specjalne to wiadomości przekraczające normalną, ogólnie dostępną wiedzę w zakresie nauki, techniki, sztuki, rzemiosła lub innej umiejętności. Nie jest to wiedza dostępna dla dorosłego człowieka o odpowiednim doświadczeniu życiowym, wykształceniu i zasobie wiedzy ogólnej. (wyrok SN z 15.04.1976 r.)

J. Sehn – wiedza specjalna teoretyczna musi iść w parze z praktyką, to dopiero przesądza o predyspozycjach danej osoby do pełnienia funkcji biegłego.

Posiadana wiedza i umiejętności muszą być poparte ciągłą aktualizacją poprzez doksztalcenie.

-Nie powołuje się biegłego w zakresie tzw. faktów powszechnie znanych mających oparcie w nauce i doświadczeniu życiowym.

Należą do nich również „...fakty historyczne, utrwalone w piśmiennictwie naukowym, a więc te relacje o pewnych mających miejsce w przeszłości zdarzeniach, w tym także politycznych, które w sposób zgodny z zasadami metodologii naukowej, a więc w oparciu o różnorodne źródła , ujawnione zostały przez historyków.” (wyrok SN z 09.03.1993)

-Nie powołuje się biegłego w kwestiach nieistotnych czy incydentalnych (art.193 k.p.k.).

Posiadanie przez organ prowadzący postępowanie wiadomości specjalnych nie zwalnia z obowiązku powołania biegłego, jeśli zajdzie taka potrzeba (spełnione zostaną przesłanki proceduralne).

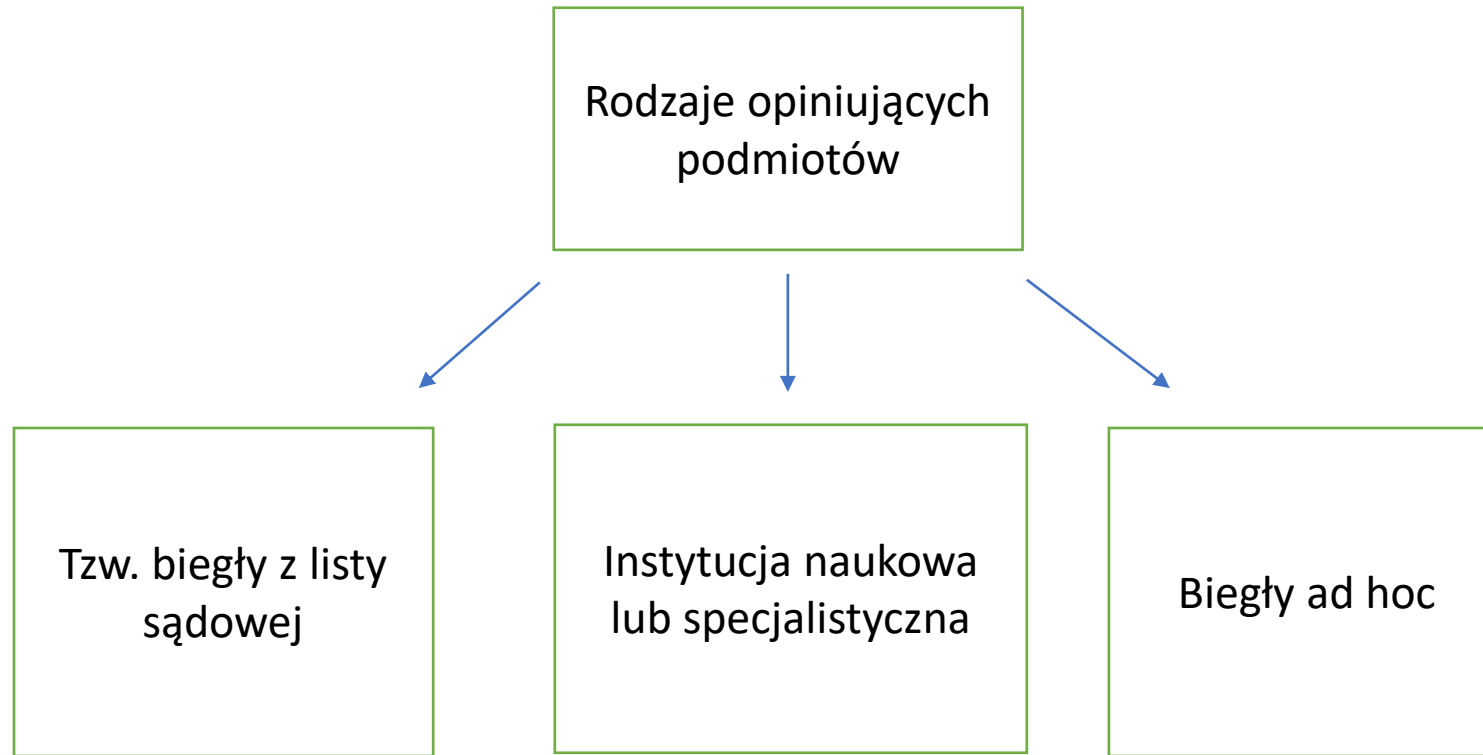
Kumulowanie ról procesowych naruszałoby kontradyktoryjność procesu i podważa gwarancje procesowe stron.

Przedmiotem ekspertyzy nie mogą być wiadomości specjalne z dziedziny prawa.

Wyjątkowo dopuszcza się wykorzystanie wiadomości specjalnych z zakresu prawa międzynarodowego, a nawet z zakresu rzadziej stosowanych dziedzin prawa krajowego.

(S. Kalinowski, Biegły i jego opinia, Wydawnictwo CLK KGP, Warszawa 1994,
T. Tomaszewski, Biegły i jego opinia w procesie karnym, Kraków 2000)

Rodzaje opiniujących podmiotów

Równa wartość dowodowa opinii w . w. podmiotów.

1. Biegły z listy sądowej (pojęcie występuje w art.195 k.p.k.).

Jego status reguluje Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości
w sprawie biegłych sądowych z 24.01.2005 r.

Przykładowa lista biegłych sądowych:

http://www.wroclaw.so.gov.pl/documents/Informacje/Biegli/Lista_biegli.pdf

Instytucja naukowa lub specjalistyczna- art.193 § 2 k.p.k., 290 k.p.c. (np. w razie pojawienia się przesłanek z art.201 k.p.k.; gdy wymagane jest użycie sprzętu specjalistycznego, czy wykonanie skomplikowanych badań).

Przykłady takich podmiotów:

Instytut Ekspertyz Sądowych im. Jana Sehna

Placówki szkół wyższych

Centralne Laboratorium Kryminalistyczne i wojewódzkie laboratoria policyjne

Polskie Towarzystwo Kryminalistyczne <http://kryminalistyka.pl/>

<https://www.testdna.pl/dla-sadow/>

<http://www.modus-spectrum.pl/>

PCA ustawa z dnia 13.04.2016 r. o systemach oceny zgodności i nadzoru rynku (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz.544).

3. Biegły powoływany „ad hoc” - art.195 k.p.k.- każda osoba, o której wiadomo, że ma odpowiednią wiedzę w danej dziedzinie.

- Ewa Gruza, Mieczysław Goc, Jarosław Moszczyński, Kryminalistyka, czyli rzecz o metodach śledczych, Warszawa 2008
- Jerzy Kasprzak, Bronisław Młodziejowski, Wacław Brzęk, Jarosław Moszczyński, **Kryminalistyka** Difin 2006,
- Grażyna Kędzierska, Włodzimierz Kędzierski, **Kryminalistyka: wybrane zagadnienia techniki** ,Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie , 2011 ,
- Tadeusz Hanausek ,**Kryminalistyka. Zarys wykładu** Wydawnictwo: Wolters Kluwer Polska sp. z o.o. 2009 ,
- Mariusz Kulicki, Violetta Kwiatkowska-Darul, Leszek Stępka, Kryminalistyka. Wybrane zagadnienia z praktyki śledczo-sądowej,Wydawnictwo: Uniwersytet Mikołaja Kopernika 2009,
- **Kryminalistyka**, red. Jan Widacki Wydawnictwo: C.H.Beck 2012,
- S. Kalinowski, Biegły i jego opinia, Wydawnictwo CLK KGP, Warszawa 1994,
T. Tomaszewski, Biegły i jego opinia w procesie karnym, Kraków 2000),
J. Jerzewska, Od oględzin do opinii biegłego. Poradnik dla prowadzących postępowanie karne, Dom Wydawniczy ABC 2005,
P. Kruszyński (redaktor), M. Błoński, M. Zbrojewska, Dowody i postępowanie dowodowe w procesie karnym. Komentarz praktyczny z orzecznictwem. Wzory pism procesowych., Warszawa 2015.
- <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/659748,sedziowie-oddaja-wyroki-w-rece-bieglych.html>